सायल गाउँपालिका

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

दुदिलेगडा, डोटी

गाउँसभामा प्रस्तुत गरिएको

आ.व. २०७६।०७७ को नीति तथा कार्यक्रम र बजेट

मिति : २०७६ अषाढ १० गते

गाउँसभामा प्रस्तुत मिति : २०७६ अषाढ १० गते ।

सभा अध्यक्ष महोदय,

आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ को नीति तथा कार्यक्रम यस गरिमामय सभामा प्रस्तुत गर्न पाउँदा म अत्यन्तै गौरवान्वित भएको छुँ । आजको यस महत्वपूर्ण ऐतिहाँसिक अवसरमा राजनीतिक परिवर्तनका लागि विभिन्न आन्दोलनहरुमा जीवन उत्सर्ग गर्नुहुने सम्पूर्ण ज्ञात अज्ञात शहीदहरुप्रति हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछुँ । जनआन्दोलनका क्रममा घाइते र बेपत्ता नागरिकहरुप्रति सम्मान प्रकट गर्दै नेपालको समग्र आर्थिक, राजनीतिक एवम् सामाजिक परिवर्तनका लागि युगान्तकारी नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने सबै राजनीतिक अग्रज तथा शिखर व्यक्तित्व प्रति उच्च सम्मान व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

सभा अध्यक्ष महोदय,

अब म सायल गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ का लागि गाउँकार्यपालिकाबाट पारित भई गाउँसभामा पेश हुने नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्न चाहन्छुँ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ र संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट जारी भएको गाउँपालिकाको नीति, बजेट तथा कार्यक्रम तयारीको ढाँचालाई अनुसरण गरी यस गाउँपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा निम्न अनुसारका समग्र नीति तथा विषयहरुलाई आधार लिएको छुँ ।

अब यस वर्ष सायल गाउँपालिकाले अवलम्बन गर्ने क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रमहरु संक्षेपमा प्रस्तुत गर्न चाहन्छुँ ।

१. आर्थिक क्षेत्र

(क) कृषि तथा पशुपालन

(१) सायल गाउँपालिकाका अधिकांश जनताहरुको मुख्य पेशा भनेको कृषि हो । कृषि क्षेत्रको विकासको लागि सो क्षेत्रमा लगानी आवश्यक छ । त्यसैले कृषि सडक, सिचाई सुविधा विस्तार, व्यवसायिक तालिम, प्राविधिक सहयोगको क्षेत्रमा लगानी गरिनेछ । कृषि क्षेत्रको व्यवसायिकरण र आधुनिकीकरण गर्दै यसलाई मर्यादित, सम्मानित एवम् आकर्षक पेशाको रुपमा विकास गरिनेछ । युवाहरुलाई कृषि क्षेत्रमा आकर्षित गर्दै वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवाहरुलाई समेत केषि व्यवसायमा आबद्ध हुन प्रोत्साहित गरिनेछ । सो का लागि आवश्यक सहयोग र वातावरण तयार गरिनेछ ।

(२) यस आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ मा कृषि क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखी यसको माध्यमबाट समृद्धिको बाटोतर्फ प्रस्थान गरिनुछ । गाउँपालिकाको समग्र विकास अभियानलाई द्रुत गतिमा लैजान र समृद्धिको अपेक्षित लक्ष्य प्राप्त गर्न ५ वर्षे कृषि तथा दिगो जिविकोपार्जन कार्यान्वयन योजना तयार भइसकेको अवस्थामा यसै वर्षदेखि कार्यान्वयन गरिनेछ ।

(३) कृषिको यान्त्रिकरणलाई प्रोत्साहन दिन सामूहिक र सहकारी कृषि प्रणालीको विकास गरिनेछ । मल, बिऊ, सिचाई, प्रबिधि र कृषि उपजको बजारको सुनिष्चितता कायम गरिनेछ । कृषि सहकारी र कृषक

समूह मार्फत मल, बिऊ र प्रबिधि उपलब्ध गरी साना किसानको आर्थिक सामाजिक सशक्तिकरण गरिनेछ ।

(४) रासायनिक मल तथा विषादीका कारण मानव स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकुल असरलाई न्यूनिकरण गर्न अर्गानिक तरकारी खेतीको प्रबर्द्धन र विकासमा टेवा पुग्ने गरी **"किसानको गोठमा अनुदान, किसानको ओठमा मुस्कान"** भन्ने नाराका साथ यसै बर्षदेखि अभियान संचालन गरिनेछ ।

(५) सायल गाउँपालिका आलुका लागि डोटी जिल्लाकै पकेट क्षेत्र रहेको अवगत गराउदै सायलको आलु भनेर सुदुरपश्चिम प्रदेशभरी नै चिनिने हुदा उचित बजारीकरणका लागि प्रयास गर्दै राष्ट्रिय स्तरमा विक्रि प्रबर्द्धन गर्न अर्गानिक प्रमाणिकरणका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ । साथै आलुको मुल्य श्रृंखलालाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

(६) घरबारी व्यवस्थापन कार्यक्रम संचालन गरी मानव स्वास्थ्य र वातावरणमा सुधारका लागि यस गाउँपालिका भरी एक मुख एक रुख कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । यसका लागि प्रत्येक घरधुरीलाई १२ महिना ताजा तरकारी उत्पादन र गोठेमल व्यवस्थापन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

(७) कृषि विमा अभियान कार्यक्रम, कृषि मेलाको आयोजनामा साझेदारी, कृषि प्रबर्द्धन केन्द संचालन, कृषि उपज संकलन केन्द्र र शीत भण्डारको कार्यान्वयनमा सहकार्य गरिनेछ ।

(८) कृषियोग्य जमिनमा १२ महिना सिचाई सुविधा उपलब्ध गराउन नवीनता प्रविधिको समेत प्रयोग गरी विभिन्न सिचाई आयोजना कार्यान्वयन गरिनेछ ।

(९) परम्परागत वालीको संरक्षणमा जोड दिइनेछ ।

(१०) पशुवस्तुमा लाग्ने महामारी रोगका कारण हुने क्षती र कृषकहरुको लगानीमा हुने जोखिलाई ध्यान दिदै यसको क्षति न्यूनिकरण गर्न नाम्ले तथा जुकाको औषधी र रेविज लगायतका रोग तथा महामारी बिरुद्धका भ्याक्सीन सबै वडामा निरन्तर संचालन गरिनेछ ।

(११) पशुको सन्तुलित आहारको व्यवस्थापनमा जोड दिदै दुध तथा मासुजन्य उत्पादनमा उल्लेख्य बृद्धि गर्न खेतबारीका डिल, कान्ला तथा खेर गइरहेको खाली जग्गा र सार्वजनिक जग्गाहरुमा समेत १२ महिना पुग्ने गरी डाले तथा भुईघास लगाउने अभियानलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

(१२) पशुपंक्षीको मासुको बजार प्रबर्द्धन गर्न सुरक्षित स्थानको छनोट गरी आधुनिक बधशालाको स्थापना गर्न निजी क्षेत्रसंग सहकार्य गरिनेछ ।

(१३) कृषि प्रसार सेवा प्रभावकारी तथा नतिजामुखी बनाउन ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता, ग्राम्रीण कृषि कार्यकर्ता, स्थानीय श्रोतव्यक्ति, अगुवा कृषक र एग्रोभेट संचालकको उचित परिचालन तथा क्षमता अभिबृद्धि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

(१४) माटो परिक्षण कार्यमा जोड दिनका लागि गाउँपालिका कृषि शाखामा आधारभूत माटो परिक्षण प्रयोगशाला स्थापना गरिनेछ ।

(१५) कृषि बजारको स्थापना तथा व्यवस्थापन गरी तरकारी तथा मसला उत्पादन र निर्यातमा जोड दिइनेछ ।

(१६) किसानको क्षमता अभिबृद्धिका लागि विशेष किसिमका कार्यक्रमहरु आयोजना गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

(१७) कृषि विकासमा संलग्न निकाय, संस्थासंग समन्वय र सहकार्य गरी कृषि विकासमा एकद्वार प्रणाली अपनाइनेछ ।

(१८) कृषकलाई बाली तथा पशुबीमातर्फ उन्मुख हुने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

(१९) उच्च मुल्यका कृषि उपजहरुलाई एक गाउँ एक उत्पादनको रुपमा व्यवसायीकरण गरिनेछ ।

(२०) गाउँपालिकाभित्र तरकारी उत्पादनको राम्रो सम्भावना भएको क्षेत्रमा एक घर एक प्लाष्टिक हाउस को अवधारणा कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ ।

(२१) थोपा सिचाई, फोहरा सिचाई र सतह सिचाई को उचित व्यवस्था गरिनेछ ।
(२२) तरकारी नगदेवाली, फलफुल लगागत अन्य वालीहरुको लागी विशेष खालका पकेट क्षेत्र निमार्ण गर्ने निति अबलम्बन गरिने छ ।
(२३) कृषकलाई ज्ञान र सीप बृद्धिका लागी विभिन्न घुम्ती स्थलगत तालिम तथा अवलोकन भ्रमण संचालन गरिनेछ ।
(२४) सहुलियत दरमा कृषि सामाग्रीहरु उपलब्ध गराउन सहकारी एग्रोभेटको व्यवस्था गरिनछ ।
(२५) एकिकृत कृषक पाठशालाहरु सञ्चालन कार्य अगाढी बढाईनेछ ।
(२६) बाहिर बाट आयातित कृषि तथा पशुजन्य उपजहरुको गुणस्तरियता मापन गरिनेछ ।

(ख) उद्योग तथा वाणिज्य

(१) यस गाउँपालिकामा औधोगीक क्षेत्र स्थापना, सम्भाव्य उद्योग संचालनका लागि आवश्यक अध्ययन अनुसन्धान गरिनेछ ।
(२) स्थानीय स्तरमा पाउरोटी,चाउमिन , हौजियारी सिलाई कटाई, हाते कडाई, वुनाइ मैनवत्ति साबुन नमकिन निर्माण, जस्ता साना तथा घरेलु उद्योगलाई प्रोत्साहन गर्न बिशेष सहुलियत दिने नीति अबलम्बन गरीने छ ।
(३) गाउँपालिका क्षेत्रमा संचालित उद्योग तथा व्यवसायीक फर्म, दर्ता र नविकरण कार्यलाई व्यवस्थीत गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
(४) स्थानीय उद्यमीलाई उद्योग संचालन गर्न आवश्यक वातावरण तयार गरिने छ ।
(५) सार्वजनीक, निनी सहकारीसंग साझेदारीको सहकार्यमा जोड दिईनेछ ।
(६) जलवायु अनुकुलन उद्योग स्थापनामा जोड दिइनेछ ।
(७) आरन व्यवसायलाई आधुनिक करण गरि बिभिन्न किसिमका फलामे तथा अन्य धातुका औंजार समाग्रीहरु निर्माण तथा साना उद्योगको रुपमा स्थापना गरिने छ ।

(८) अल्लो, केतुकी (रम्भास), बर, बास, निङ्गालो जस्ता बस्तुहरुको उचित प्रयोग गरी स्थानीय स्तरमा साना लघुउद्योगको स्थापना कार्यमा जोड दिइनेछ ।

(९) स्थानीय स्तरमा रहेका खनिज बस्तुहरुको पहिचान गरी साना लघु उद्यमको रुपमा विकास गर्ने निति अबलम्बन गरिनेछ । केन्द्रबाट हस्तान्तरण हुने रकमबाट मात्र यस गाउँपालिकाको सम्पूर्ण विकास निर्माणका कार्य गर्न असम्भव भएकाले संवधानको अनुसूचि ८ को अधिनामा रही स्थानीय तहमा संचालित ठूला तथा साना उद्योग तथा ब्यवसायलाई कानुनी दायरामा ल्याउन न्यून करको माध्यमबाट करको दायरा फराकिलो बनाई आन्तरिक आय संकलन गरिनेछ ।

(१०) सुधारिएको घट्ट निर्माणमा जोड दिइने छ ।

(११) सबै खालका उद्यम र व्यवसाय सञ्लान गर्न गाउपालिकाबाट अनुमति लिएर मात्र सञ्चालन गर्ने निति अबलम्बन गरिनेछ ।

(१२) युवालाई स्वरोजगार बनाउन सीपमूलक तालिमको व्यवस्था गरी सीप अनुसारको रोजगार वा व्यवसायको अवधारणालाई युवा स्वरोजगार कार्यक्रम मार्फत कार्यान्वयन गरिनेछ ।

(ग) पर्यटन/संकृती

(१) पर्यटकीय पाश्वचित्र तयार गर्न अध्ययन गरिने छ ।

(२) पर्यटन तथा सेवाक्षेत्रको शिस्तार गर्दै रोजगारीका अवसरहरु सिर्जन ।गर्न आगामी ४ वर्ष भित्र यस सायल गाउँ पालिकालाई पर्यटकहरुको गन्तव्य स्थलको रुपमा पुर्वाधार विकास गरिनेछ । यसका लागी यस गाउँपालिका अन्तर्गत रहेको पर्यटकिय स्थल र संभावनाको पहिचान तथा विस्तृत कार्य योजना निमार्णका लागि पर्यटन वोर्ड नेपाल लगायत सरोकारवालाहरु संगको सहकार्यमा सम्भाव्यता अध्ययन गर्न विज्ञहरुको सहयोगमा दृष्य अवलोकन टावर, लगायतका कार्यक्रमका लागि यसैवर्षदेखि कार्य थालनी गरिनेछ ।

(३) गाउँपालिकाको पर्यटकीय क्षेत्रको विकास गर्न पर्यटन विकास समिति गठन गरी उपयूक्त स्थलहरुको पहिचान, विकास र उपयोगको सहयोग पुग्ने गरी प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण, मौलिक संस्कृतिको प्रवद्धन र पूर्वाधार विकासमा तालमेल मिलाई सुविधाहरु विस्तार गर्दै त्यसवाट सृजना हुने अवसरहरुको लाभ स्थानीय जनतालै पाउने गरी योजना तथा कार्यक्रम तर्जूमा गर्निछ ।

(४) स्थानीय धार्मीक संरक्षण र संर्वद्धन गर्निछ ।

(५) परम्परागत सुदुर पश्चिमीली लोकभाका र संस्कृतिको जगेर्ना गर्न डोटेली संग्राहलय स्थापना गर्न आवश्यक पहल गरिनेछ ।

(६) मालिका, भेलछडा, झिकाना, अशद्वाला, चैरिस लेक, गोलेदेउला जस्ता ऐतिहासिक क्षेत्रलाई पर्यटकिय स्थलका रुपमा बिकास गर्न गुरु योजना निर्माण गरीने छ ।

(७) खेलकुद पर्यटनमा जोड दिईने छ ।

(८) स्थानीय स्तरमा मनाइने चाडपर्व तथा मेला, महोत्सवलाई प्रोत्शाहन रव्यवस्थित गर्नि छ ।

(घ) सहकारी

(१) गाउँपालिका भित्रका सहकारी र वित्तिय संस्थालाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा लगानीको लागि प्रोत्साहन गर्न बिषेश नीति अबलम्बन गरीनेछ ।

(२) सहकारीलाई गरिवी निवारण, रोजगारी सृजना र आर्थिक वद्धिको मेरुदण्डको रुपमा विकास गरिनेछ ।

(३) उत्पादन र आम्दानीका क्रियाकलाप सहकारी मार्फत सहकार्य गरेर लैजनो निति अवलम्बन गरीने छ ।

(ङ) वित्तिय क्षेत्र

(१) सरकारी तथा निजीक्षेत्रको सहभागितामा भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्न सार्वजनिक-निजि साझेदारीको अवधारणलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।

(२) साना पूर्वाधार निर्माणका लागि प्रोत्साहान गर्न गैर सरकारी क्षेत्र वा अन्य क्षेत्रवाट समेत लगानी गरेकामा समपुरक कोषका रुपमा केहि रकम गाउँपालिका व्यहोर्ने गरी साझेदारीको कार्यक्रम अगाडी वढाईने छ ।

(३) बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन ति क्षेत्रसंग सहकार्य गरिनेछ । गाउँपालिका भित्र हुने व्यवसायीक तथा सरकारी कारोवार बैङ्कि आर्थिक कारोवार हुने दिशातर्फ अग्रसर गराईने छ ।

(४) वित्तिय संस्थामा सहज पहुँचको नीति अवलम्वन गरिनेछ ।

(५)नयाँ स्थापना हुने वित्तिय संस्थाको गाउँपालिकामा दर्ता हुने र क्षेत्र विस्तार गर्न गाउँपालिकाको स्वीकृत लिनु पर्ने व्यवस्था गरिने छ र

(६) सामाजिक सुरक्षा भत्तालाई सर्बसुलभ रुपमा बितरण गर्न वित्तिय संस्थाहरुसंग समन्वय गरी घुम्ती बैंक संचालनका लागी पहल गरीने छ ।

(७) कुनै पनि उद्यम तथा व्यवसाय सञ्चामलन गर्न चाहने व्यवसायिकलाई सहुलियत व्याज दर मा ऋण उपलब्ध गराइनेछ ।

बिभिन्न निकायले भिन्ना भिन्नै समुहद्धारा सञ्चालन गरीएका घुम्तीको रकमको नियमन , अनुगमन र नियन्त्रण गरि थप प्रभावकारी बनाउनको लागी पउयूक्त निति अबलम्वन गरिने छ ।

(८) वित्तीय साक्षरता शिक्षामा सबै को पहुँच पुऱ्याइने निति अबलम्वन गरिने छ ।

(९) एक व्याक्ति एबं व्यवसायिक र एक व्यापार को निति अबलम्वन गरिने छ ।

(२) सामजिक विकाश

(क) शिक्षाा

(१) नेपालको संविधानले शिक्षालाई मौलीक रुपमा स्थापीत गरीसकेको परिप्रेक्षमा सबै गाउँपालिकाबासी लाई गुणस्तरीय शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउन शैक्षिक योजना तथा कार्यक्रम संचालन गरीने अबलम्वन गरिनेछ ।

(२) सामुदायीक विद्यालयको शैक्षीक गुणस्तर सुधारमा जोड दिईनेछ । विद्यालय, विद्यार्थी , शिक्षक संख्याकोृ साथै भौतिक संरचनामा अनुपनतिक सुधार तथ व्यवस्थापनका लागी बिशेष नीति अवलम्वन गरिनेछ ।

(३) यसै आ.व.मा सम्वन्धित निकायसंग सहकार्य र समन्वय गरि पुर्ण साक्षर गाउँपालिका घोषणा गरिनेछ ।

(४) प्रत्येक विद्यालयमा बालविकास कक्षा अनिवर्य रुपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

(५) योग शिक्षाको विकास, गाउँपालिकामा एक योगआश्रम स्थापना र योगको दैनिक जिवनमा महत्वलाई सम्वर्द्दन र प्रवद्धन गरिजेछ ।

(६) शिक्षाको गुणस्तरीयता र समानतामा आधारित बनाउन गाउँपालिका स्तरिय परीक्षा प्रणालीलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ ।

(७) सामुदायीक विद्यालयका शिक्षकलाई पेशाप्रति जिम्मेवार वनाईने निति अबलम्वन गरिनेछ ।

(८) विद्यालय प्रशासनलाई विशेष जिम्मेवारी बनाईने छ । प्रशासन नेतृत्वको क्षमता र योग्यताको आधार मा फेर बदेल गर्ने कार्य विधि बनाईने निति अबलम्वन गरिनेछ ।

(९) ICT Based सामुदायीक शिक्षामा जोडदिईनेछ ।

(१०) सामुदायीक विद्यालयको शिाक्षाको प्रभावशिलता र गुणस्तरीयता अभिवृद्धिका लागि मुल्याङ्कनका निश्चित मापदण्ड बनाई दण्ड र जरीवानालाई प्रभावकारी वनाई कुनै एक विद्यालय छनौट गरी Center of Excellence का रुपमा विकास गरिनेछ ।

(११) विद्यालय प्रति आमजनताको अपनत्वको भावनामा विकास गर्ने र सुधार गर्ने कुरामा जोड दिइनेछ ।

(१२) व्यवसायीक र शिपमुलक शिक्षामा बिशेष जोड दिदै बृहत अध्ययन गरी गाउँपालिका भित्र रहेका सामुदायीक विद्यालयहरुमा प्राविधिक धारका विषयहरु समाबेश गर्न प्रोत्साहन गरीनेछ ।

(१३) पूर्ण बालमैत्रि कक्षा सञ्चालन गर्न विशेष पहल गरिने छ ।

(१४) निजी विद्यालय संचालन मापदण्ड वमोजिम भए नभएको सो को प्रभावकारीता अनुगमन मुल्याङ्कन गरिने छ । निजि विद्यालय र सामुदायीक विद्यालयका बिच को दुरी क मगर्ने किसिमका कार्यक्रमहरु आयोजना गरिनेछ ।

(१५) प्रत्येक विद्यालयमा गुणीतरीय शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउन बिशेष योजना तथा कार्यक्रम संचालन गरीने छ र नियमन अनुगमन गरिने निति अवलम्वन गरिने छ ।

(१६) एक विद्यालयवाट अर्को विद्यालयको दुरी , विद्यार्थी संख्या , आर्थिक, भौतिक र शैक्षिक अवस्था अध्ययन गरि विद्यालय मिलान मर्ज गरिने निति अबलम्बन गरिने छ ।

(१७) प्रत्येक विद्यालयमा कम्तिमा एक जना महिला शिक्षिका अनिवार्य गरिने छ ।

(१८) प्रत्येक विद्यालयमा कम्प्युटर शिक्षा अनिवार्य गर्न आवश्यक गरिनेछ ।

(१९) प्रत्येक विद्यालयमा बालमैत्रि वातावरण सिर्जना अतिरिक्त क्रियाकलापमा जोड दिने निति अवलम्वन गरिनेछ ।

(२०) निजि स्रोत बाट अध्यापन गराउने शिक्षकहरुलाई पि.सि.एफ मार्फत तलबमा बजेट खर्च गरिने निरन्तर हुनेछ ।

(ख) स्वास्थ्य

गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरीकको पहुँच पुग्ने गरि निशुल्क आधारभुत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न तपसिल बमोजिमको स्वास्थ्य निति तथा योजना अवलम्वन गरी कार्यान्वयनमा ल्याईने छ ।

(१) प्रत्येक वार्डमा कम्तिमा १ खोप केन्द्र रहने गरि वार्ड स्तरमा समुदाय सहभागी मुलक कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

(२) पुर्ण खाप सुनिस्चताको दिगोपन कायम रहने गरि वार्ड स्तरमा समुदाय सहभागि मुलक कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

(३) सुरिक्षित मातृत्व कार्यक्रमलाई प्रभावकारी ढंगले संचालन गरि पुर्ण गर्भ जाँच तथा पुर्ण संस्थागत सुत्केरी कार्यक्रमलाई अभियानका रुपमा संचालनमा ल्याइने छ ।

(४) सुरक्षित मातृत्व कार्यक्रक अन्तर्गत हाल संचालित गर्भवती क्यालेन्डर, हेलो सिस्टर, म.स्वा.स्व. फोन, गर्भवती सम्मान, गर्भजाँच संग आयोनुन बितरण जस्ता क्रियाकलापलाई निरन्तरता दिईने छ ।

(५) बअुक्षेत्रिय पोषण योजनालाइ समन्वयात्मक रुपमा अघि बढाई खानेपानी र सरसफाइ सम्वन्धि व्यवहार परिवर्तनमा सघाउ पुग्ने खालका क्रियाकलाप संचालन गरिने छ ।

(६) बालबिबाह न्युनिकरण अन्तर्गत "बिहे बारि बिस वर्ष पारी" अभियानका लागि सचेतना मुलक क्रियाकलाप संचालन गरिने छ । बालबिबाह सम्वन्धि कानुन लाई प्रभावकारी बनामई कार्यान्वयन गरिने छ ।

(७) परिवार नियोजन सेवा प्रभावकारी कार्यान्वयन गरि ३ वटै संस्थामा छोटो तथा लामो अवधी काम गर्ने प.नि. साधन सेवा दैनिक उपलब्ध हुने ब्यवस्था मिलाईनेछ । साथै सुरक्षित गर्भपतन सेवालाई व्यवस्थित गरिनेछ ।

(८) परिवार नियोजन घुम्ती क्याम्प संचालन गरिने छ ।

(९) किसोर किशोरी यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवा लाई विद्यालय तथा वार्ड स्तर सम्म संचालन गरिने छ ।

(१०) महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविका प्रोत्साहन गर्ने कार्यक्रम अधि बढाइ बाल स्वास्थ्य र आमा सुरक्षा कार्यक्रममा विशेष सहयोग लिने वातावरण सृजना गरिने छ ।

(११) स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहर ब्यवस्थापन, कार्यालय, विद्यालय, बजार तथा सार्वजनिक स्थलको सरसफाइ र फोहर ब्यवस्थापन लाई नियमित संचालन र अनुगमन गरिने छ ।

(१२) खाद्य पदार्थको गुणस्तरका लागि नियमित बजार अनुगमन व्यवस्थापन मिलाईने छ ।

(१३) खोप र गाउँघर क्लिनिक संचालन गर्न बाह्य खोप क्लिनिक भवन निर्माण गरि संचालनमा ल्याइने छ ।

(१४) ३ वटै संस्थामा संचालित क्षयरोग उपचार केन्द्र लाइ नियमित संचालनमा ल्याइ सेवाको मुलप्रवाह वाट टाँढा रहेको समुदाय लक्षित गरि क्षयरोग खकार परिक्षण माइक्रोस्कोपी क्याम्प संचालन गरिने छ ।

(१५) महामारी तथा बिपद ब्यवस्थापनका लागि आकस्मिक काष स्थापना गरिने छ ।

(१६) सिघ्र कुपोषणको एकिकृत ब्यवस्थापन कार्यक्रम लाइ निरन्तरता दिइने छ ।

(१७) सुसासन र पारदर्शिता कायम गर्न प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थामा नागरिक वडापत्र, सुझाव पेटिका राख्ने तथा सामाजिक लेखापरिक्षण एवं सार्वजनिक सुनुवाई अनिवार्य संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।

(१८) स्वास्थ्य चौकिको भवन निर्माणका लागि आवश्यक जग्गाको व्यवस्था गरिने छ ।

(१९) स्वास्थ्य क्षेत्रमा क्रियाशिल संघ संस्था संग समन्वय गरि साझेदारिमा कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

(२०) स्वस्थ्य विमा कार्यक्रमलाई विशेष महत्वका साथ अगाडी वढाइनेछ ।

(२१) जेष्ठ नागरिक, अपा□ विपन्न असाहयको उपचारमा विशेष सुविधा प्रदान गरिनेछ ।

(२२) समय समयमा बिभिन्न रोग सम्वन्धि शिविर सञ्चालन गरिने छ ।

(ग) खानेपानी तथा सरसफाई

(१) खानेपानी मुहानको खाजी र संरक्षण गरि साझा स्वामित्व स्थापना गरिने निति अवलम्वन गरिने छ ।

(२) सम्पूर्ण गाउँपालिका भित्र एक घर एक स्वच्छ खानेपानी धाराको निति लिइनेछ एक वडा एक टोललाई अभियानको रुपमा आगामी आर्थिक वर्ष देखि नै सुरुवात गर्ने प्रयत्न गरिनेछ ।

(३) खानेपानी तथा सरसफाई समितिलाई अझ वढी उत्तरदायी वनाईनेछ ।

(४) एक चोटी निर्माण भएका तर विचमा बिग्रेका खानेपानीको पूर्ण मर्मत सम्भार गर्ने निति अवलम्वन गरिने छ ।

(५) मुहान भन्दा वस्ती माथी भएको ठाउँमा सोलार मोस बिधि प्रयोग सम्वन्धि अध्ययन गरिनेछ ।
(६) भुमिगत खानेपानी, डम्पिङ्गसाईट, अध्ययन अनुसन्धानमा जोड दिन प्रयत्न गरिनेछ ।
(७) सरसफाईकोलागी टोल समितिलाई प्रभावकारी वनाई निरन्तरता दिइनेछ ।
(८) फोहरमैला व्यवस्थापनमा उचित मापदण्ड अपनाई दण्ड र जरीवानालाई प्रभावकारी वनाईनेछ ।
(९) स्वस्थ नागरिक जिम्मेवार सरकारको निति लिइनेछ ।
(१०) खानेपनी योजना पास गर्नु पहिले मुहान गाउँपालिकामा अनिवर्य दर्ता गर्ने निति अवलम्बन गरिनेछ ।
(११) एक घर एक चर्पि नितिलाई निरन्तरता दिई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।

(घ) खेलकुद

(१) स्वस्थ तथा अनुशासित नागरिक समाजको सिर्जन ागर्न खेलकुद विकासमा जोड दिइने छ । गाउँपालिका भित्र हाल भएका खेल मैदानहरुको स्तर उन्नत विस्तर गर्दै १ वडा १ खेलकुद मैदान निर्माण गर्दै ५ बर्ष भित्र ९ वटै वडामा खेलकुद मैदानको विकास गरिने छ । गाँउपालिका नजिकै देवरमाण्डौ मिनि कभर्डहलको निर्माण अभियान यसै बर्षबाट थालिने छ ।
(२) प्रत्येक बर्ष गाँउपालिका स्तरयमा खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना गरिने छ ।
(३) खेलकुदलाइ जिवनको अभिन्न अंगको रुपमा बिकास गरिने छ ।
(४) सामुदायिक बिद्यालयका खेलकुद मैदानको स्तररोन्नती गरिने छ ।
(५) गाउँपालिका कप प्रतियोगिता आयोजना गरिने छ ।
(६) खुला तथा खालि सार्वजनिक जग्गा खेलकुदका लागि उपयोग गर्ने नीति लिइने छ ।
(७) खेलकुदमा लैङ्गिक बिभेदको अन्त्य गरिने छ ।
(८) रास्ट्रिय तथा अन्तरास्ट्रिय रुपमा खेलिने विभिन्न खेलहरु यस गाउँपालिकामा खेल विस्तार गरिने छ र सो का लागि आवश्यकता अनुसार बजेट बिनियोजन गरिने छ ।

(☐) सामाजिक सुरक्षा

(१) सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैंकिङ्ग सेवा मार्फत वितरणको व्यवस्था मिलाइने छ ।

(२) महिला हिन्सा न्यूनिकरण र लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गरिनेछ ।

(३) अल्पसंख्यक पिछडिएको वर्ग क्षेत्रको उत्थान र जातीय भेदभावको अन्त्य गरिनेछ ।

(४) अपाङ्ग, दलित असाहयको सामाजिक जीवनको सुरक्षाको सुनिश्चित गरिनेछ ।

(५) जेष्ठ समाजको गठन र तिनको क्षमता र अनुभवलाई पुजिका रुपमा लिई उचित ठाउउमा उपयोग गरिने छ ।

(६) जेष्ठ नागरिकको मर्यादित जीवनका लागी अनुभवको साटासटमा टेवा दिन दिवासेवा केन्द्र स्थापना गर्न सरकारी गैरसरकारी निकायसंग आवश्यक समन्वय गरिने छ ।

(७) सामजिक सुरक्षा कार्यक्रम एकीकृत रुपमा संचालन गरि प्रभावकारी रुपमा अनुगमन गरिनेछ ।

(८) रोजगार सुचना केन्द्र मार्फत Job Bank को अवधारणा र त्यसको स्थापना गर्ने नीति अगाढी बढाईनेछ ।

(च) महिला

(१) महिलाहरुको सामुदायिक संस्था, सहकारी तथा संजालहरुको विकास सशक्तिकरण आयआर्जन तथ सिप क्षमता अभिवृद्धिका लागी विष्शे योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।

(२) लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा मानव वेचविखन, विभेद तथा असमानता विरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धि गर्न अन्तराष्ट्रिय श्रमिक महिला दिवस लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध दिवशहरु संचालन गरिनेछ ।

(३) महिलाहरुको शैक्षिक स्तर उकास्न खुल्ला शिक्षा प्रौढ शिक्षा, किसोरीहरुका लागी विशेष कार्यक्रम लगायत लक्षित कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

(४) महिलाहरुको नेतृत्व र विर्णयक भुमिका स्थापित गर्न सामसदायिक विकासका कार्यहरुमा सममान सहभागीताको लागि उपयुक्त वातावरण प्रदान गरिनेछ । हरेक समितिमा महिलाको प्रतिनिधित्व अनिवर्य गरिनेछ ।

(५) महिलालाई सिप र रोजगारीमा समान अवशर उपलब्ध गराई समान कामको समान ज्याला कार्यान्वयन गर्न स्थानिय कानुन वनाई लागु गरिने छ ।

(६) सम्पतीमा दम्पतीको अधिकार सुनिश्चितताका लागी संयूक्त पुर्जा वनाउने जग्गा धनिलाई लाग्ने करमा विशेष छुट दिईने छ । ययसवाट आगामी दिनमा महिलाले पनि सम्पतिमाथीको आफ्नोत्तोपनको महशुस गर्न पाउने छन् ।

(७) राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा निर्माण भएका नियम कानुनहरुको यस गाउँपालिकामा पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने प्रतिवद्धता जाहेर गर्दछ ।

(छ) दलित

दलित तथा सिमान्तकृत वर्गको उत्थानको लागी उच्चस्तरिय समिति बनाएर कार्यक्रम बनाई लागु गरिने छ । जातचीय भेदभाव कसुर सजाँय उैनलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले विशेष व्यवस्था गरिने छ । हरेक वडामा दलितहरुको सामुहिक आय आर्जनको कार्यक्रम लागु गरिने छ । दलित तथा सिमान्तकृत वालवालिकाको निशुल्क शिक्षाको ग्यारेन्टि गरिने छ । परम्परागत पेसा लाई आधुनिक प्रबिधियूक्त बनाइ बजार प्रबद्धन गर्न सघाउ पुऱ्याउने खालका आय आर्जन मुखि कार्यक्रम ल्याइने छ ।

(ज) बालवालिका

(१) बालवालिकाको विकासकालागी बाल मैत्री अभियान संचालन मार्फत वाल मैत्री स्थानिय शासनका लागी अवश्यक सुचकहरु यसै वर्ष देखि अवलम्वन गरिनेछ ।

(२) वालश्रम निवारणका लागि गुरु-योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।

(३) दृष्यि विहिन तथा अपाङ्गता भएका वालवालिकाको लागि विशेष कार्यक्रम वनाएर लागु गरिने छ ।

(४) वालमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री वातावरणको व्यवस्था गरिने छ ।

(५) विद्यालय तथा वडा स्तरमा वाल क्लवहरु गठन गरि गाउँपालिका स्तरिय वाल संजाल निर्माण गरिनेछ ।

(६) हरेक सार्वजनिक निर्माण वालमैत्री हुनु पर्ने नीति अवलम्वन गरिने छ ।

(३) पूर्वाधार विकास

(क) सडक

(१) सडक पहुँच नपुगेका वडामा सडक पहुँचका लागि सडक ट्र्याक खोलिनेछ ।

(२) सडक निर्माणका लागि खरिद गरिएको डोजरलाई कार्यविधि अनुसार प्रयोग गरिनेछ ।

(३) बाह्र महिना संचालन हुने सडकको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
(४) स्थानिय सडकको उचित मापदण्डको आधरमा स्तरोउन्नती गरिनेछ ।
(५) सबै खाले सडकको तल माथी छेउछाउमा वृक्षारोपण गरि हरियाली सडकको नीति अवलम्वन गरिने छ ।
(६) क्रमागत सडकलाई निरन्तरता दिईने छ । आवश्यकता अनुसार कृषि ग्रामिण सडकको ट्रयाक खोछ ।
(७) घोरेटोबाटो बाटोहरुलाई मर्मत संभार र निर्माण गर्ने नीति अवलम्वन गरिनेछ ।

(ख) सिचाई

(१) भुमिगत सिचाईको अध्ययन अनुसन्धान गरिनेछ ।
(२) लिफ्ट सिचाईको प्रविधि मार्फत विकास र उपयोग त्नीति अबलम्वन गरिनेछ ।
(३) पुराना सिचाई कुला तथा नहरहरुलाई मर्मत संभार गरिने नीति अवलम्वन गरिनेछ ।
(४) पानीको स्रोतको आधारमा सिचाई कुला र नहर निर्माण गरिने छ ।

(ग) भवन तथा शहरी विकास

(१) गाउँपालिका कार्यालय, वडा कार्यालयहरु र विषयगत क्षेत्रका कार्यालयहरु निमार्णका लागि विशेष नीति अवलम्वन गरिनेछ ।
(२) राष्ट्रिय भू-पयोगकोनीति लागु गरि आवास निर्माणलाई सुरक्षित वनाई व्यवस्थित गाउँपालिका निर्माणमा जोड दिईनेछ ।
(३) घर नक्सा पासलाई व्यवस्थीत गरि सडक सतहवाट माथी निर्माण हुने घरका तलाको संख्या निश्चित गरिनेछ ।
(४) नयाँ घर गाउँपालिकाको अनुमति लिएर नक्शा पास गरेर मात्र घर बनाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
(५) सार्वजनिक जमीन मिचेर घर निर्माण गर्ने कार्यलाई निरुत्सारहत गरि सार्वजनिक जमिनको लागत लिई संरक्षणमा जोड दिईनेछ ।
(६) नेपाल सरकार अन्य दातृ निकायको सहयोग र समुन्नयमा निर्माण गरिने उक्त गाउँपालिका पुर्वाधार जस्तै रंगशाला प्राविधिक शिक्षालय धार्मिक तथा पर्यटकीय पुर्वाधार निर्माणमा पहल गरिनेछ ।

(घ) संचार

(१) गाउँपालिका भित्रका ग्रामिण क्षेत्र सम्म गुणस्तरीय Internet सेवा विस्तारमा पहल गरिनेछ ।
(२) गाउँपालिका कार्यालयको अर्धवार्षिक र वार्षिक बुलिटिन प्रकाशन गरिनेछ ।
(३) गाउँपालिकामा Website साईट मार्फत काम गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

(ङ) वैकल्पीक उर्जा, साना जलविधुत सहित

(१) वैकल्पीक उर्जाको अध्ययन र विकासका साथै ग्रामिण भेग सम्मम विसितार गरिने छ ।
(२) ग्रामिण वस्तिमा गोवर ग्याँसको प्रयोग र उपयोगमा जोड दिईने छ । साना जलविधुतको स्थापना गरिनेछ ।
(३) केन्द्रिय प्रशारण लाईनलाई प्रत्येक गाउ वस्ती विस्तारका लागि विशेष पहल गरिनेछ ।
(४) सायल गाड जलविधुत आयोजना यस गाउँपालिकाको स्वामीत्व रहनेगरि संचालनमा विशेष नीति आवलम्वन गरिनेछ ।

(४) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

(क) वन तथा भू-संरक्षण

(१) वढ्दो वन बिनासको लागि नियन्त्रण र भुसंरक्षणमा जोड दिइने छ ।
(२) वन उद्यन विकासमा जोड दिइने छ ।
(३) वन संरक्षणमा सवैको सहभागिता जुटाइने छ ।
(४) प्रत्येक घरधुरिमा सुधारिएको चुलो प्रयोग गर्ने निति अवलम्बन गरिने छ ।

(५) सार्वजनिक प्रति वाटो,चौतारा, परम्परागत धार्मिक पर्यटकिय खुला क्षेत्रको सिमाङ्कन गरि वनको संरक्षण गरिने छ ।
(६) सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिको क्षमता बिकासमा जोड दिइ अझ वदि जिम्मेवार बनाइने छ ।
(७) जनताको वन जनताको धन अवधारणा विकास गरिने छ ।
(८) भु-संरक्षण नितिको यस गाउँपापिलकामा पुर्ण कार्यान्वयन गरिने छ ।
(९) नाङ्गा र खाली डाडाकाडा तथा सबै भुभागमा वृक्षारोपण गरि हरियाली गाउँपालिकाको रुपमा चिनाइने छ ।
(१०) यस गाउँपालिका भित्रका सबै प्रकारका बनहरु लाई नियमन, नियन्त्रण, संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि अबलम्वन गरिने छ ।

(ख) जलवायु पविर्तन

बढ्दो जलवायु परिवर्तन वारे गाउँपालिका वासीलाई सुसुचित तुल्याई जलवायु परिवर्तन न्यूनिकरणका लागी विषेश नीति अबलम्वन गरिने छ ।

(ग) जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण

(१) बस्ती व्यवस्थापन, ढल निकासालाई व्यवस्थीत गर्दै प्रकोप नियन्त्रणमा सरोकारवाला सबै संग सहकार्य र समन्वय गरिने छ ।
(२) तटबन्धनको प्रभावकारी व्यवस्था गरिने छ ।
(३) जलवायु अनुकुलनका कार्यक्रमहरु अबलम्वन गरिने छ ।

(घ) बिपद् व्यवस्थापन

(१) प्राकृतिक प्रकोप वाट क्षतिग्रस्त खानेपानी तथा सरसफाईका संरचनाहरुको पुननिर्माणलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्दै अगाडी वढिने छ । विपद् व्यवस्थापनको लागि संस्थागत संरचालाहरुलाई खोज उद्धार तथा राहात कार्यका लागि संस्थागत सुदृढीकरण एवं क्षमता अभिवृद्धिमा जोड दिईने छ । विपद् व्यवस्थापनलाई विकासमा मूल प्रवाहिकरण गरिने छ ।
(२) विपद् व्यवस्थापनको पूर्वतयारी, तथा प्रतिकार्य योजना बनाई लागु गरिने छ । बाध्यात्मक रुपमा वसोवास गरीरहेका जोखीम युक्त वस्तीहरुलाई आवश्यकता अनुसार पहिचान र स्थानान्तरण गरिने छ ।
(३) विपद् व्यवस्थापन बारे व्यपक जनचेतना फैलाउने कुरामा जोड दिईने छ ।
(४) विपद् व्यवस्थापन बारे पूर्व तयारीवारे जानकारी संयन्त्र निर्माण गरिने छ ।
(५) प्रत्येक वडामा उद्धार, राहात पुनःस्थापना समिति निर्माण गरिने छ ।
(६) विपद् व्यवस्थापन गाउँपालिका कार्य योजना निर्माण गरिनेछ ।

(५) सुशासन तथा संस्थागत विकास

(क) मानव संशाधन विकास

(१) कर्मचारी (करार) भर्नामा योग्यता प्रणाली अपनाईने छ ।
(२) अन्य निकायवाट समायोजन हुन आउने जनशक्तिलाई आवश्यकता र क्षमताका आधारमा स्वीकारीने व्यवस्थापना गरिने छ ।
(३) कर्मचारीको वृति विकासमा उचित ध्यान दिईने छ ।
(४) अतिरिक्त काम गर्ने कर्मचारीलाई Incentiv को उचित व्यवस्था गरिनेछ र कार्यसम्पादनको आधारमा पुरस्कृत र दण्डको नीति अबलम्वन गरिने छ ।
(५) कामको मुल्याङ्कनको आधारमा उत्कृष्ट वडा , वडा अध्यक्ष, सभा सदस्य र कर्मचारीलाई बिशेष पुरस्कारको व्यवस्था गरिने छ ।
(६) कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि र सेवा सुविधामा न्यायोचित व्यवहार गरिने छ ।
(७) कर्मचारी अनुशासन नरहने र व्यवसायीक क्षमता र आचरण नभएकोलाई गुण र दोषको आधारमा व्यवहार गरिने छ ।

(८) वडा कार्यालयको भवन निर्माण प्राथमिकताका आधारमा गरी कर्मचारी व्यवस्थापन र भौतिक व्यवस्थापन गर्दै लगीनेछ ।
(९) कार्य सम्पादन मुल्यांकन लाई प्रभावकारी वनाइनेछ ।
(१०) नेपाल सरकार प्रशासनिक पसनसंरचना मार्फत तय भएका मापदण्ड कार्यान्वयनमा शिघ्रता ल्याईने छ ।
(११) कार्यालयको मर्यादा Chain of command र नैतिकतामा नरहने कार्यालय समयमा सेवा प्रवाहमा लापरवाही गर्ने तर वृती विकास खोज्ने र जिम्मृवारीमा निष्ठावान नहुने कर्मचारी उपर हदै सम्मको कारवाही गर्न पछि नपर्ने नीति लिईने छ ।
(१२) कर्मचारीलाई गाउँपालिकाले परिचालन गर्नको लागि विषयगत क्षेत्र अनुसार कार्य योजना र कार्य विवरण बनाई परिचालन गर्ने निति अवलम्वन गरिने छ ।
(१३) कर्मचारीलाई विषयगत क्षेत्रका क्रियाकलापहरु संगसंगै एकिकृत विकासका क्रियाकलापहरुमा उत्तिकै जिम्मेवारी बोध गराउने नीति अवलम्वन गरिने छ ।
(१४) कर्मचारीको क्षमता विकासमा अध्ययन अनुसन्धान तालिम भ्रमण अनुभव साटासाटको व्यवस्था मिलाईने छ ।
(१५) गाउँपालिका भित्रका सेवारत कर्मचारीहरुको नियमन अनुगमन र मुल्यांकन गाउँकार्यपालिकाले गर्ने नीति अवलम्वन गरिने छ ।
(१६) गाउँपालिकावाट नियुक्ति हुने कर्मचारीको छनौटका लागी सेवा आयोग गठन सम्वन्धि अध्ययन गर्ने नीति लिईने छ ।
(१७) कर्मचारीहरुको पोशाक कार्यालय समय भित्र अनिवार्य गरिने छ ।
(१८) जनप्रतिनिधिहरुको क्षमता अभिबृद्धिका लागि अध्ययन अवलोकन भ्रमण र तालिमको व्यवस्था गरिने छ ।

(ख) सुरक्षा व्यवस्था

(१) सायल प्रहरि चौकिलाइ क वर्ग को इलाका प्रहरि चौकि मा विस्तार गर्नका लागि विशेष पहल गरिने छ ।
(२) सुरक्षाकर्मीलाइ जनताका सेवामा सधै क्रियासिल भए काम सर्मपित गराइने निति अवलम्वन गरिने छ ।
(३) गाँउपालिकाको तयार भएको E-Profile लाई सम्वद्ध संस्था कार्यालय र सर्वसाधारणलाइ सार्वजनिकिकरण गर्न उचित व्यवस्था मिलाउने ।

(ग) सुचना प्रविधि

(१) सुचनामा सवैको पहुच पुर्‍याउनका लागि सञ्चारका माध्यमद्धारा प्रचार प्रसार गरिने निति अवलम्वन गरिने छ ।
(२) प्रत्येक वडा कार्यालयमा संचार सेट स्थापना गर्न अध्ययन गरिने छ ।
(३) बिधुतिय प्रणालिको प्रयोगमा जोड दिइने छ ।
(४) गुनासो सुनुवाइलाई प्रबिधिसँग जोडदै व्यवस्थित गरिने छ ।
(५) सेवा प्रभाहमा सार्वजनिक सुनुवाइ जनतासँग जनप्रतिनिधिको प्रत्यक्ष संवाद नागरिक वडा पत्र र बिविध प्रबिधिसंग जोडिने छ ।
(६) सुचना प्रवाहमा एक द्धार प्रणालि अपनाइने छ ।
(७) सुचना प्रबिधिको प्रयोगमा क्षमता अभिबृद्धि गरि अधिकतम उपयोग गरिने छ ।
(८) गाँउपालिकाको आर्थिक, भौतिक, सामाजिक लेखाङ्कन प्रविधियुक्त वनाइने छ ।
(९) आम नागरिकलाइ सुचनाको प्रत्याभुति गर्न गाँउपालिका कार्यालयमा सुचना अधिकारि तोकि सुचना संचार प्रणलिलाइ व्यवस्थित न्यायोचित र प्रभावकारि बनाइने छ ।
(१०) एक वडामा एक बिद्यालय बिधुतिय हाजिरि अनिवार्य रुपमा लागु गर्ने निति अवलम्वन गरिने छ ।

(घ) लेखाङ्कन वित्तिय परिचालन

(१) आर्थिक प्रशासन संचालनमा प्रविधिमा जोड दिइनेछ ।

(२) वित्तिय सादाचारितामा जोड दिइने छ ।

(३) पंजिकरणलाई प्रविधि मैत्री वनाउदै लगिनेछ ।

(४) कार्यक्रमका सम्पुर्ण कामक्रमका सम्पुर्ण कामकार्वाहिलाइ कम्प्युटरकृत गरिने छ । सो को दिर्धकालिन सुरक्षामा जोड दिइनेछ ।

(५) सुचनाको हकको सुनिश्चित गरिने छ ।

(६) गाँउपालिकाबाट संचालित हरेक विकास योजना क्रियाकलाप र कार्यक्रमको सार्वजनिक परिक्षण सार्वजनिक सुनुवाइ सार्वजनिक लेखापरिक्षणको निरन्तरता दिइ अनिवार्य बनाइने छ ।

(ङ) तथ्याङ्क संकलन

(१) गाँउपालिका पाश्वचित्रलाइ आम नागरिक सामु सर्कुलर गरिने छ ।

(२) विभिन्न क्षेत्रको दिर्धकालिन गुरुयोजना निर्माण गर्न विस्तृत अध्ययन गरिने छ ।

(३) क्षेत्रगत गुरुयोजना निर्माणमा जोड दिइने छ ।

(४) गाँउपालिकाको वेस लाइन सर्वे गरिने छ ।

(५) आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालिलाइ प्रभावकारी बनाइने छ ।

(ग) वित्तिय जोखिम र आन्तरिक लेखापरिक्षण

(१) वित्तिय जोखिम न्युन गरिने छ ।

(२) आन्तरिक लेखापरिक्षण शाखा तोकि उक्त शाखालाइ व्यवस्थित गरिने छ ।

(३) आन्तरिक लेखापरिक्षकको नियुक्ति योग्यता क्षमताका आधारमा गरिने छ । जसमा योग्यतम व्यक्तिलाइ जिम्मेवारि दिइने छ ।

(४) आन्तरिक लेखापक्षिण औपचारिकतामा मात्रै सिमित राखिने छ ।

(७) विविध

आ.व. २०७६/०७७ मा यस गाँउपालिकाको विकासका क्षेत्रमा विशेष जोड दिइने छ ।

धन्यवाद ।